

Litteraturutredningens betänkande Läsandets kultur (SOU 2012: 65)

(Ku2012/1478/KO)

Ungdomsstyrelsens yttrande utgår från regeringens mål att alla unga ska ha verklig tillgång till välfärd och inflytande samt från regeringens mål att förbättra villkoren för det civila samhället.

Sammanfattning

Myndigheten ställer sig positiv till den föreslagna satsningen på *Ett läslyft för Sverige* fram till 2018. Ungdomsstyrelsen understryker vikten av att satsningen genomförs så att den ger resultat på lång sikt och inte endast under projektperioden. Mot den bakgrunden anser Ungdomsstyrelsen att det bör övervägas att placera strategisk övergripande samordning och uppföljning inom ramen för befintliga myndigheter istället för i en parlamentarisk beredning. Vidare betonar Ungdomsstyrelsen vikten av att de två föreslagna delmålen kring barn och unga får genomslag även i förslagen som läggs utanför skolan.

En viktig satsning mot bakgrund av utveckling inom läsområdet
Ungdomsstyrelsen delar oron för ungas läsfärdighet och försämrade läsvanor, samt de betydande skillnader som finns mellan olika socioekonomiska grupper i befolkningen, och mellan könen. Det handlar om såväl läsningens egenvärde, värdet utifrån ett humanistiskt och bildningsperspektiv som möjligheterna att kunna delta i demokratiska samtal samt möjligheter att nå framgång inom skolan och i förlängningen etablering på arbetsmarknaden. Läsvanor som följer med in i vuxenlivet grundläggs också ofta i ungdomsåren.

Ungdomsstyrelsen välkomnar den föreslagna satsningen på *Ett läslyft för Sverige*. Syftet med satsningen är att stärka ungas läsfärdighet och motivation att läsa, med särskilt fokus på de som grupper som tar del av litteratur i lägre grad än genomsnittet. Detta gäller inte minst unga pojkar. Initiativet med tre delmål där två gäller barn och unga för att följa upp initiativet är också välkommet. Det är viktigt att dessa delmål också får genomslag i det arbete som föreslås utanför skolan.

Samordning, uppföljning och långsiktighet

I betänkandet ges flera förslag på insatser, bland annat läsombud på förskolor, skolbibliotekarier, litteratur och läsfrämjande i kultursamverkansmodellen, samordning av det läsfrämjande arbete utanför skolan samt en stärkt roll för folkbildningen i det läsfrämjande arbetet. I val av inriktning för satsningen vill Ungdomsstyrelsen betona betydelsen av att bygga vidare på erfarenheter av tidigare satsningar, bland annat kommande utvärdering av satsningen Läs, skriva, räkna som genomförts 2008–2012 och vars utvärdering väntas 2013. Vidare bör val av inriktning göras utifrån i vilken mån olika insatser kan väntas få effekter även efter den femåriga satsningen. Detta främst vad gäller olika aktörers arbete inom området.

Vid en strategisk långsiktig satsning kan den politiska förankringen vara ett mycket betydelsefullt inslag. I betänkandet föreslås en parlamentarisk beredning bildas för att följa och utveckla arbetet. Det kan dock övervägas om inte ett ytterligare förstärkt samordnande arbete inom någon myndighet på ett bättre sätt skulle bidra till ett långsiktigt arbete och till kunskapsutveckling inom området. Detta kan exempelvis ske genom att den samordnande roll Kulturråd föreslås få av läsfrämjande insatser utanför skolan ges en bredare och mer ambitiös utformning. Detta kan innebära att de tillsammans med exempelvis Skolverket och Myndigheten för kulturanalys får i uppdrag att följa utvecklingen på området på liknande sätt som den föreslagna beredningen. Vilken eller vilka myndigheter som bör arbeta med ett sådant uppdrag kräver ytterligare analys, inte minst då det läsfrämjande arbetet har bäring inom skolpolitiken, kulturpolitiken, ungdomspolitiken, såväl som politiken för det civila samhället.

Ytterligare reflektioner kring satsningens inriktning

Det finns betydande variationer i ungdomsgruppen när det gäller läsande, bland annat utifrån ålder. Läsandet av skönlitteratur är som mest omfattande för barn och unga 9–14 år (sett till lästid per dag). Läsandet är mindre omfattande för unga 15–19 år respektive 20–24 år. Läsfrämjande insatser för de yngsta är viktiga, inte minst eftersom läsandet över tid har minskat även i denna grupp. Dock kan det finnas skäl att i föreslagna satsningar särskilt försöka nå de något äldre ungdomarna.

Att stimulera litteraturens roll även utanför skolans värld är viktigt, vilket också nämns i utredningen. Där finns särskilda möjligheter att stimulera och utveckla ett lustfyllt läsande på ungas egna villkor. Bland annat kan studieförbundens roll stärkas i detta sammanhang. I utredningen beskrivs hur cirkelverksamhet bygger på samtal utifrån olika texter (SOU 2012:65). Det är dock svårt att utifrån den övergripande statistiken uttala sig precist om vilken roll litteraturen har i olika typer av studiecirkel. Ungdomsstyrelsen har med statistik från Folkbildningsrådet visat att antalet deltagare i studiecirkel med inriktning specifikt mot litteratur, och eget utövande, är relativt begränsat (omkring 2 000 deltagare i åldrarna 13–24 år jämfört med 175 400 deltagare totalt i studiecirkel med kulturinriktning), se rapporten *När var hur om ungas kultur* (Ungdomsstyrelsen 2011). Till litteraturscirkelarna räknas i detta sammanhang ”skönlitteratur och svenska” och ”skrivarcirkel”. Inom den förstnämnda är tjejer

överrepresenterade (62 procent), medan killar är överrepresenterade i den sistnämnda 70 procent). Även om det handlar om relativt få individer visar detta ändå på en potential inom studiecirkelarna att kunna nå fram och stimulera även unga pojkars intresse för skrivande. Detta kan komplettera den övergripande bilden av att den stora majoriteten unga studiecirkeldeltagare är musikaktiva (där killar är starkt överrepresenterade). Studieförbundens verksamhet på området är dock bredare än så. I andra analyser har fler cirklar räknats till dem som har litteraturanknytning (jfr. SOU 2012:65, s. 129) och kan även innefatta cirklar inom humaniora och samhälls- och beteendevetenskap. Till detta kommer också studieförbundens verksamheter genom kulturprogram, annan folkbildningsverksamhet, arbete som sker med stöd av förstärkningsbidrag samt övrigt läsfrämjande arbete. Bland annat framgår att kulturprogram med inriktning mot litteratur (för olika åldrar), uppgick till 5 800 under 2011 och hade 96 500 deltagare (SOU 2012:65). Även det är dock en liten andel i förhållande till de totalt 331 800 kulturprogrammen. Samtidigt beskrivs att flera av de drygt 120 600 föreläsningarna troligen kan vara läsfrämjande.

Även folkbiblioteken, som har fått en alltmer utåtriktad inriktning, spelar en viktig roll. De står för den största utgiften på kulturområdet för landets kommuner och är också den enda lagstiftade skyldigheten för kommunerna inom detta område. Mycket bra arbete bedrivs för barn och unga inom ramen för folkbiblioteken. Detta arbete skulle kunna förstärkas ytterligare vid sidan av de förslag som läggs av Litteraturutredningen (2012:65). I förslaget till ny bibliotekslag (Ds 2012:13) beskrivs hur den regionala biblioteksverksamheten tydligare ska stödja folkbibliotekens samarbete, kunskapsutveckling och kvalitet. Ungdomsstyrelsen har i sitt remissyttrande (Dnr 17-0718/12) över detta förslag lyft fram att de lagstadgade prioriteringar i folkbibliotekens arbete kring särskilda grupper (§ 6–8), däribland barn och unga, även bör gälla den regionala biblioteksverksamheten. Detta för att ytterligare förtydliga den regionala kvalitetsutvecklande rollen i relation till folkbiblioteken, och den verksamhet som redan pågår idag. Ungas eget utövande och delaktighet kan stärkas i dessa sammanhang, och de regionala funktionerna bli en viktig motor i kunskapsutvecklingen framöver.

I detta ärende har stf generaldirektör Inger Ashing beslutat. Oscar Svensson har varit föredragande.

Inger Ashing
stf generaldirektör

Oscar Svensson
handläggare